

האיש שקרע את המסך

ידע כי כעבור שנה יורד הדגל הבריטי
בנמל חיפה; וכי הוא עצמו ייהרג עוד
לפני כן על ידי חבריו לנשק של שמואל
תמיר.

הם חזרו ארצה בדרך הים. ביולי 1948
הכריזו השלטונות הבריטיים בקניה כי
האסירים משוחררים וכי הם יוחזרו לפלש-
תינה — סליחה, לישראל. באותה תקופה
הצליח תמיר לקבל רשיון מיוחד ממושל-
רות קיבלה את הדיפלומה שלו מבית-הכפר
הבריטי הגבוה למשפט ימים מספר לפני
שבו ארצה.

בטבורק ארעה תקרית אחרונה עם
הבריטים: הקצין הממונה על ההחזרה
החליט פתאום לחזור לקניה, במקום להסיע
את האנשים לחיפה. נשתררה מתיחות ונפוצו
שמועות כי הבריטים זוממים לבצע את
האניה על מטענה האנושי.

תמיר בא אל הקצין ואמר: "אתה אחראי
אישית לשלוםם של הבהורים. אם יקרה
לנו משהו בדרך, תשיג אותך ידידינו
בכל מקום בו תסתתר."

הקצין השיב בחיך: "ואם המסע יעבור
בשלום, ותגיע לארצך בריא, תשלח לי
מברק, הלא כן?"

תמיר שלח את המברק מיד לאחר שובו
לישראל.

בשביל שמואל תמיר לא
היה משפט קסטנר עיסוק
מקצועי גרידא. הוא זנח את
כל שאר משפטי, שקע עד
צחארו במשפט יחיד זה. הוא
לא רצה רק לנצח בפסק-דין.
הוא רצה לנקום את הנקמה
הגדולה, ראה במשפט חלק
מן המערכה להפיכת ה-
משטר.

בסוף השנה היה נדמה ש-
הצליח. שום איש יחיד לא
היכה במנהיגי המדינה מכה
כה מוחצת כשמואל תמיר.



שימש בתפקיד זה שלוש שנים.

אחר בא מאסרו השני: לאחר שפוצץ
מחנה-שנלר על-ידי האצ"ל, נמסר מקיס
המפגש של מפקדי האירגון, שנמצא מול
המחנה, לבריטים על ידי הש"י של ההגנה.
תמיר נכנס ישר למלכודת. דפיקה בדלת.
תשובה: "יבוא!" אקדח בין הצלעות.
הבריטים היו מלאים זעם בהיודע להם כי
המפקד שפול לידם היה אותו צעיר תמים
למראה, ששחרר עליהם שלוש שנים לפני
כן.

לתמיר לא היו אשליות: הוא ידע כי
הבריטים לא ינהגו בו הפעם ביד רכה.
הוא לא טעה: הם העבירו אותו מחרון
ללאטרון, רמלה, טבריה, ראמאללה. חקירות
ממושכות. אור חשמל בפנים. חוסר-שינה.
כל מאמצי בני-משפחתו ואשתו, רות, לגלות
את מקום-הימצאו עלו בתוהו: הבריטים
סרבו לגלות אם הוא חי מת או גורש.

הקצין לא ידע

הוא גורש. ב-14 למאי 1947 הוקף מחנה
לאטרון על ידי טאנקים, והרשימה האו"ם
רונה של הגולים לקניה הושמעה ברמקול.
שמו של תמיר היה ברשימה.

ההכנות היו קצרות. הגולים הועברו
למטוסים; שחיכו להם בשדה-התעופה של
עקיר. תמיר ביקש מן הקצין הממונה
על הגירוש לשלות את חפציו ומסמכיו
אל בני-משפחתו. הקצין חייך: "לא תהיה
זקוק להם משך שנים רבות." הוא לא

פרצו מדי פעם בפעם בין לובשי החולצות
הכחולות ולובשי החולצות החומות. באחד
הימים ראתה אמו של שמואל, בת-שבע
כצנלסון*, את בנה נלחה להפגנה בית-רית
ליד בנין הוועד הלאומי. אבנים התעופפו
והולצות נפצו. בת-שבע מיהרה החוצה,
עקרה מידו של שמואל אבן, אשר עמד
להשליך לתוך הבנין, בו ישב דודו, אברהם
כצנלסון**. המפגין בן העשר הוחזר הביתה
בכות.

השנה שב שמואל תמיר והרים את האבן,
כדי לזרוק אותה לאותו חלון. הפעם לא
יבוא איש לעקור אותה מידי. אותם האנשים
שישבו לפני עשרים שנה בבנין הוועד
הלאומי, ישבו עדיין במקומות-מפתח בכ"מ
שלה. הם ישבו גם בראש הסוכנות לפני
עשר שנים, כאשר התחללו מאורעות פרשת
קסטנר.

לפני עשר שנים הדביקו תמיר וקבוצת
אנשי אצ"ל כרוזים על הקירות: "עתה
כאשר אין כמעט מה להציל, הצילו לפחות
את יהודי הונגריה!"

כאשר שמע תמיר על בואו של מנחם
בגין לארץ, בא לשוחח אתו. בעמרו פנים
אל פנים עם בגין אמר תמיר כי רק הוא
האיש המסוגל לקחת לידי את הנהגת המרד
נגד הבריטים. בגין חייך: תמיר לא ידע
כי הוא כבר נתמנה כמפקד-האירגון. מאז
היה תמיר ידיו הטוב של בגין — עד
יום הפירוד.

הקרע סבנין

הפירוד בא כעבור שנים, לאחר שהוקמה
מדינת ישראל. אותה שעה כבר היה תמיר
עורך-דין מוסמך וחבר חשוב בתנועת ה-
חרות הוא נלחה אל בגין במסעו לארצות
הברית, עבר אתו ועם מפקדים גבוהים
של האצ"ל על פני המונינים המריעים ברחו-
בות ניו-יורק.

המחלוקת פרצה על רקע התנגדותו הקי-
צונית של תמיר לקו של מנחם בגין:
שעה שמנהיגי תנועת-החרות שם את הדגש
על מדיניות-חוק, טען תמיר כי השינויים
במדיניות-החוק הם רק תוצאה של חילופי
המפלגה השלטת. הוא דרש, בראש ורא-
שונה לפתוח בהתקפה על מפא"י, הכריז
באחד מנאומיו: "עלינו להיפטר ממפא"י
— רק אחר-כך תשותר ירושלים."

בגין דבק בקו שלו, ותמיר עזב את
התנועה. מאז התרחקו השנים זה מזה מר-
חק רב ביותר.

אקרח בין הצלעות

עוד בהיותו בשורות אצ"ל נודע תמיר
בקרבתו הרעיונית אל
אנשי לח"י: הוא הת-
נגד להתנדבות לצבא
הבריטי, ודרש בכל
חוקף לתמוך בעמדת
לח"י בענין רצה לו-
רד מוין.

במהרה עלה הלוי-
חם הצעיר והנמרץ
לאחת העמדות הגבו-
רות ביותר ביחידות
אצ"ל בירושלים: ה-
מפקד בפועל של אי-
זור ירושלים. כאשר
הסגיר יעקוב חילביץ
לבריטים חמישים ממפקדי אצ"ל, היה תמיר
אחד מהם.

אולם הבריטים לא האמינו כי הצעיר,
שנולד בחווילה ברחביה, עלול להיות טרוי-
ריסט מסוכן. הם הכירו את בני-היער
של רחביה. רובם היו שייכים להגנה. תמיר
שוחרר, חזר למחתרת. נתמנה כמפקד-המר-
דיעין של האירגון באזור ירושלים. הוא

עורך-הדין שמואל תמיר סגר את הדלת
מאחורי הלכות שלו, זקן נמוך-קומה, בעל
זקנקן חד וכובע ישן-אפור. הוא חזר לשולחן
עבודתו, ישב, קם שנית. הפסיע הלך
ושבו על פני משרדו הנרחב. הוא היה
נלהב.

המשפט אשר קיבל זה עתה היה המשפט
לו היכה זמן רב. לא היה זה רק לימוד
סניגוריה על הוקו, שנאשם בהוצאת-ידיבה
על פקיד ממשלתי גבוה. היה כאן הרבה
יותר — ההודמנות הגדולה של תמיר להלום
באויבו הישן: החוג השליט במדינה. הוא
לא ידע כי משפט קסטנר-גריןזולד עתיד
לכתוב מחדש פרק שלם בהיסטוריה היהודית
של השנים האחרונות — את הפרק הקי-
הון בהשמדת יהדות-אירופה, ובתפקיד אשר
מילאה בה ההנהגה הרשמית של התנועה
הציונית.

הוא ידע כי יהיה זה מאבק מר נגד
אויב חזק, אשר יחשוב היטב בגלותו את
קלפיו. אולם המשחק היה כדאי: הוא
האמין כי היה כאן עניין של צדק —
והוא האמין בגילוי הצדק.

כי שקם הוא רפשי.

יריביו האשמוהו כי הוא מנצל את כמת-
המשפט לצרכים פוליטיים. הוא לא הת-
גונן. להיפך, טען, כי מאז ומעולם היה בית
המשפט מכשיר לגילוי האמת לא רק ב-
כססוך מצומצם — אלא אף במלחמת-
הרעיונות ובמאבק על זכויות האדם והאומה.

ואכן במשפט זה יצא למערכה על גילוי
אחת הפרשיות הדרמטיות והטראגיות ב-
יותר בקורות האומה — פרשת השמדת
יהדות אירופה. היה זה מאבק בין כוחות
בלתי-שווים. תמיר, הנעזר על-ידי שלשה עור-
רים בלבד, כשממולו המנגנון המשפטי ה-
גדול של המדינה וכל מנגנון המחקר שלה.

אולם דווקא ההתמודדות של המעטים נגד
הרבים לבתה את האש בקרב הפרקליט ה-
צעיר.

עוד מילדותו, כבן ירושלים, ראה מאב-
קים מרים של מיעוט נגד רבים.

יכול היה להזכר כיצד הביט בהערצה על
אנשי-ההגנה בשנת 1929, כאשר הובאו
פצועי חברון והרוגיה לבית-החולים הדחה
בירושלים, מקום שם ניהל אביו, ראובן
כצנלסון, את פעולות-העזרה.

הוא אהב להאזין לסיפורי אביו על גוון
נהגי הפרדות ומפקדו הגידם, על הסתע-
רויות שערך הגדוד העברי, שעה שיתחזות
אחרות, כמו גדוד נהגי הפרדות ההודי, שהיה
אחראי יחד אתו לאספקת תחמושת ואספקה
לגדודי האוסטרלים, נצמדו לקרקע תחת אש
האויב.

אולם החביב עליו ביתר היה דודו, יוסף
כצנלסון אשר הביא אלפי מעפילים לארץ
יחד עם אבא אחימאיר, אורי צבי גרינברג
ויהושע ייבין. הוא אהב להאזין לסיפוריו
על זיבטינסקי ועל ספינות העולים העתי-
דות לפרוך לארץ-ישראל גל אחר גל —
ולו גם תחת אש מכונות-היריה של הברי-
טים. הוא היה גיבורו היחיד של שמואל.
אין איפוא כל פלא בכך כי כאשר אמר
אחד ממורי הגימנסיה העברית הירושלמית
כי 'זיבטינסקי מטורף, קמו תמיר ושניים
מחבריו ועזבו את הכיתה. הם לא חזרו
ללימודים עד אשר התנצל אותן מורה
בפומבי, מבין כתביו של זיבטינסקי אהב
תמיר יותר מכל שורה אחרת: "כי שקט
הוא רפשי."

האבן שלא הוטלה

אחת מנקודות הציון בדרך חייו של
תמיר היתה פרשת ארלוזורוב. הלימודים
והחברים נשכחו. כל מעייניו של שמואל
היו נתונים למשפט — ולעניי מאבק
האחים שנתעבו מעל לשוב העברי. באותם
הימים נקשר הקשר הרחוני שלו לתנועת
בית-ר.

היו אלה ימים סוערים. תיגרות-דמים

* אביו של תמיר, ראובן כצנלסון, היה
שלישו של טרומפלדור בגאליפולי. תמיד
שינה את שמו בימי שירותו באצ"ל.

* בת-שבע כצנלסון הינה חברת הכנסת
(צ"כ).
** כיום ציר ישראל בשוודיה.